

Historie: Norbert Fabian Čapek v Brně 1.

Čapkovo pojetí baptismu bylo již tehdy trochu jiné než většinové. Čapek se od počátku veřejně hlásil nejen k baptistické tradici, přenesené do rakouských zemí po polovině 19. století z britských ostrovů a Německa, ale otevřeně také k odkazu české reformace, k Jednotě bratrské.

Historie

**Norbert Fabian Čapek
a jeho působení v Brně
(1898–1914)**

1.

Historie

Norbert Fabian Čapek a jeho působení v Brně (1898–1914)

Norbert Fabian Čapek byl ohromně pracovitá, nezdolná a tvůrčí osobnost a jeho dílo mělo mnohem víc poloh než tu pro nás nejznámější, unitářskou. Ještě před svým odchodem do Ameriky, kde strávil léta první světové války, se jako baptistický duchovní intenzivně věnoval průkopnické práci na poli liberálního náboženství v Brně.

Pohled na Dolní Planici, dobová pohlednice. (Není-li uvedeno jinak, pocházejí fotografie z archivu NSČU.)

PŘÍCHOD DO BRNA

Do Brna se Čapek přestěhoval ze saské Dolní Planice, kde působil od své ordinace¹ baptistickým duchovním. (Planice, německy Niederplanitz, dnes součást zhruba stotisícového města Zwickau, leží necelých padesát kilometrů od českých hranic severozápadním směrem od Karlových Varů.)

Čapkovi v Planici objektivně vzato nic nechybělo. Měl dobré místo v prosperujícím sboru, kde si ho lidé vážili, a při své práci měl i čas na další studia. Jenže po několika letech se stále více hlásil stesk po vlasti a také pocit, že doma je třeba vykonat veliký kus práce.

Zatímco v Sasku byly na konci 19. století baptistické sbory již nedílnou součástí tamní náboženské scény, na Moravě žádná obec této liberální protestantské denominace neexistovala.²

Čapkovi takové výzvy v životě nedávaly spát. Půl roku se rozhodoval, váhal, ale nakonec požádal baptistické nadřízené orgány po necelých čtyřech letech o uvolnění ze služby v Sasku a přeložení na Moravu.³

V lednu roku 1889⁴ se vydal čtyři sta kilometrů na jihovýchod, do města, kde měla zatím stále velmi pevné postavení a podporu konzervativní katolická církev. Bylo nad slunce jasné, že ho čeká hodně usilovné práce. Brno tehdy mělo zhruba sto tisíc obyvatel, bylo z valné většiny české a jen část německé menšiny se hlásila k protestantským náboženským proudům.

Začátky zde pro Čapka musely být o to složitější, že již nebyl sám. V Planici se totiž oženil s o čtyři roky mladší Livií Helene Klingerovou a v době, kdy se stěhovali do Brna, spolu měli už dva syny: Jaroslava Norberta, který se narodil 5. února 1896, a Johanna Eduarda narozeného v srpnu 1897. (Říkali mu ale česky – Jenda, Jenouš.) Čapkovi v Brně neznali vůbec nikoho. Prvním útočištěm jim byl byt v Ottově ulici 13 (tehdy v Brně známé spíš jako Na Ponávce), ve druhém patře činžovního domu.

Čapek se okamžitě pustil do práce. Osamocený kazatel trochu jiné víry, než jakou katolická Morava vyznávala,⁵ bez jediného souvěrce. Je dost obtížné si to představit: Norbert Fabian Čapek, ta úctyhodná osobnost, jak ji známe z počátků českého unitářství, na ulici osobně rozdával své navštívenky a pozvánky na shromáždění, která v Brně záhy začal vést.

Prvních několik týdnů nebyla pochopitelně vůbec navštěvovaná. Nicméně charismatický kazatel se nevzdával. Známé latinské přísloví praví, že tři již tvoří společenství. Toho třetího k sobě a své ženě Čapek našel počátkem března v Josefu Fajfroví, prvním Čapkem pokřtěném brněnském baptistovi. A s ním 13. března 1898 založil první baptistický sbor v Brně.⁶

N. F. Čapek. (Foto z archivu Meadville Lombard Theological School.)

Svobodné bratrské sbory křesťanské Jednoty baptistů existovaly v malých počtech již v Rakousku, Uhrách, na Slovensku i v Čechách, ale jen v Uhrách byla Jednota uznána státem.⁷

Nadřízené orgány měl Čapek v Praze,⁸ kde vedl první a zatím jediný sbor Jindřich Novotný od roku 1885. Aktivní zde v té době byl také kazatel August Meereis (před rokem 1885 působil v Polsku, poté v Čechách v oblasti Podřipska a v letech pak 1888–1902 pak na Slovensku).⁹

Ordinationszeugnis.

(1 Tim. 4, 12—16.)

Durch Gegenwärtiges bezeugen die Unterzeichneten, daß auf Beschluß
der Baptistengemeinde* zu Planitz im Kng. Sachsen

Herr Norbert Fabian Čapek

geboren in Radomyschel am 3ten Juni 1870

nach hinreichenden Beweisen seiner Frömmigkeit und Befähigung

am 15ten Mai 1895 19 vor versammelter Gemeinde in

Planitz durch Gebet und Handauflegung der anwesenden
Prediger und Ältesten

feierlich zum Predigtamt ordiniert

und mit der Verwaltung der Verordnungen Christi (Taufe und Abendmahl),
sowie Ausübung aller amtlichen Handlungen beauftragt worden ist.

Planitz, den 15ten Mai, 1908

R. Scheffler

*Ältester und Vorsteher
(ältester)*

(Siegel.)

W. Lötzold

* Baptistengemeinden erhielten in Hamburg und Bremen ihre Anerkennung und Rechte durch Senatsbeschluß, in Braunschweig und Meiningen durch Ministerialverfügung. In Preußen erhalten sie auf Grund des Gesetzes vom 7. Juli 1875 Korporationsrechte.

Doklad o Čapkově ordinaci 5. 1895.

Čapek se s oběma průkopníky baptizmu v Čechách znal, Augusta Meereise potkal již ve Vídni, a pak se s ním stýkal i při svých studiích na semináři v Hamburku.

Ovšem především s Novotným nebyl jejich vzájemný vztah vždy úplně ideální. V rovině ideové k tomu přispíval i sám Čapek; jeho pojetí baptismu bylo již tehdy trochu jiné než většinové. Čapek se od počátku veřejně hlásil nejen k baptistické tradici, přenesené do rakouských zemí po polovině 19. století z britských ostrovů a Německa, ale otevřeně také k odkazu české reformace, k Jednotě bratrské.

To už se s tehdejšími baptismem tolik neslučovalo. Snad i proto zvolil (bez projednání se svými nadřízenými) pro svůj nový sbor jméno, které k této části našich náboženských dějin odkazovalo mnohem víc než k baptismu: Křesťanský sbor Moravských bratří.

Kristýna Ledererová Kolajová

pokračování příště

Poznámky:

¹ Ordinován byl 12. května 1895. (Archiv NSČU, NFČ, kart. 2, složka 1898, Ordinations Zeugnis, Gemeinde Getautaufter Christen Planitz.)

² Archiv NSČU, NFČ, kart. 7, Autobiografické poznámky Dr. N. F. Čapka, s. 3.

„Idylicky krásná byla léta, která jsem strávil v Saské Planici jako kazatel a duchovní Němců. Nevím, v čem a jak mohl bych si myslet, že bylo možno zahrnout někoho více láskou. Byla to úplně samostatná a soběstačná náboženská obec baptistů, kde jsem nebyl ani věroučně ani jinak omezen.

Všechno mělo svůj chod, na vše bylo dost ochotných lidí a mně zbyla nejméně polovina času k pokračování ve studiích, což bylo zvláště umožněno blízkostí lipské univerzity. [...] Po třech letech naprostého úspěchu, všemi milován, pocítil jsem velký stesk po vlasti a činil jsem si výčitky, že sedím a mám se dobře mezi Němci a nemám odvalu opustit dobré bydlo za nejistou existenci mezi svým lidem. Ještě půl roku jsem zůstal, a pak šel na Moravu, kde jsem nikoho neznal.“

³ Archiv NSČU, NFČ, kart. 2, složka 1908: Vyjádření o kvalifikaci navrženého kazatele pro svobodný bratrský sbor v Brně, 1908.

⁴ Archiv NSČU, NFČ, kart. 2, složka 1898, potvrzující dopis z planického sboru z 8. srpna, že zde Čapek působil od 11. července 1894 do 5. ledna 1898.

⁵ Baptisté byli velmi pokrokoví v tom, že nechávali na dospělých, kdy se rozhodnou ke křtu, ale například i v tom, že podle jejich učení není třeba prostředníka mezi člověkem a Bohem. To nemohlo na přelomu a 20. století na katolické Moravě být většinově přijímáno s pochopením.

⁶ Více k historii sboru například zde: <https://www.baptistebrno.cz/en/o-nas/historie> [cit. 1. 11. 2020] či v kapitole *Bratrská jednota baptistů*, Zdeněk R. Nešpor, Zdeněk Vojtíšek, *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, Praha: UK, nakladatelství Karolinum 2016, s. 125.

⁷ Vyjádření o kvalifikaci, viz pozn. ³.

⁸ V českých zemích na rozdíl od Rakouska a Uher neby-li baptisté státem uznanou církví a státní uznání v zásadě odmítali. Aby mohli legálně vlastnit a spravovat sborový majetek (například modlitebny), organizovali se do spolků podle zákona č. 134 z roku 1867 o právu spolčovacím. Více viz například: Jan Bistranin, *Vztah českých baptistů a státu* [cit. 1. 11. 2020].

Čapek ostatně radil i slovenským sborům, které stály o uznání, aby to nedělaly. Píše, že od přátel v Budapešti má informace, že to žádné výhody nepřináší, naopak, pak by musely mít kazatele, který

vystudoval maďarské gymnázium a musely by povinně odvádět poplatky maďarské centrále. (Dopis N. F. Čapka sborům ve Vavrišově a Pribilině, archiv NSČU, NFČ, kart. 2, složka 1907.)

⁹ K. Dušek, Jindřich Novotný – ekumenický průkopník českého baptizmu, Kostnické jiskry, roč. 47, 1962, č. 3, dostupné on-line: sitviry.cz/baptiste/jindrich-no-votny-ekumenicky-prukopnik-ceskeho-baptismu/. (K historii baptizmu v českých zemích například také sitviry.cz/baptiste/category/baptisticka-encyklopedie/.)

Prameny:

Kristýna Ledererová Kolajová *Norbert Fabian Čapek a jeho působení v Brně (1898–1914)*, Tvůrčí život – časopis českých unitářů, ročník 9 / 2020, číslo 4–5, str. 17–41

-van-

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté – Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)